

DOMSTOLENS DOM

2. marts 1999 ^{*}

I sag C-416/96,

angående en anmodning, som Immigration Adjudicator (Det Forenede Kongerige) i medfør af EF-traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Nour Eddline El-Yassini

mod

Secretary of State for the Home Department,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 40, stk. 1, i samarbejdsaftalen mellem Det Europæiske Økonomiske Fællesskab og Kongeriget Marokko, som er undertegnet i Rabat den 27. april 1976 og godkendt på Fællesskabets vegne ved Rådets forordning (EØF) nr. 2211/78 af 26. september 1978 (EFT L 264, s. 1),

har

^{*} Processprog: engelsk.

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten, G. C. Rodríguez Iglesias, afdelingsformændene P. J. G. Kapteyn, J.-P. Puissochet, G. Hirsch og P. Jann samt dommerne G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, C. Gulmann, D. A. O. Edward, H. Ragnemalm, L. Sevón, M. Wathelet og R. Schintgen (refererende dommer),

generaladvokat: P. Leger

justitssekretær: ekspeditionssekretær D. Louterman-Hubeau,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— N. E. El-Yassini ved P. Duffy, QC, og barrister T. Eicke

— Det Forenede Kongeriges regering ved s. Ridley, Treasury Solicitor's Department, som befuldmægtiget, bistået af barrister E. Sharpston

— den tyske regering ved afdelingschef E. Röder og ekspeditionssekretær B. Kloke, Forbundsøkonomiministeriet, som befuldmægtigede

— den franske regering ved kontorchef K. Rispal-Bellanger og ekspeditionssekretær C. Chavance, Juridisk Tjeneste, Udenrigsministeriet, som befuldmægtigede

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved juridisk konsulent P. J. Kuijper og E. J. Paasivirta, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der er afgivet mundtlige indlæg i retsmødet den 10. marts 1998 af El-Yassini, af Det Forenede Kongeriges regering, af den franske regering og af Kommissionen,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 19. maj 1998,

afsagt følgende

Dom

- 1 Ved foreløbig afgørelse af 20. december 1996, indgået til Domstolen den 31. december 1996, har Immigration Adjudicator i medfør af EF-traktatens artikel 177 forelagt tre præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af artikel 40, stk. 1, i samarbejdsaftalen mellem Det Europæiske Økonomiske Fællesskab og Kongeriget Marokko, som er undertegnet i Rabat den 27. april 1976 og godkendt på Fællesskabets vegne ved Rådets forordning (EØF) nr. 2211/78 af 26. september 1978 (EFT L 264, s. 1, herefter »EØF-Marokko-aftalen«).

- 2 Spørgsmålene er rejst under en tvist mellem den marokkanske statsborger El-Yassini og Secretary of State for the Home Department vedrørende afslaget på at forlænge dennes opholdstilladelse i Det Forenede Kongerige.
- 3 Det fremgår af akterne i hovedsagen, at El-Yassini den 1. januar 1989 fik tilladelse til at rejse ind i Det Forenede Kongerige som besøgende, men med et forbud mod at tage beskæftigelse.
- 4 Den 10. oktober 1990 giftede han sig med en britisk statsborger.
- 5 Som følge af dette ægteskab fik han den 12. marts 1991 meddelt opholdstilladelse i Det Forenede Kongerige, som i overensstemmelse med almindelig praksis i denne medlemsstat gjaldt for en første periode på 12 måneder, hvorved forbuddet mod at tage beskæftigelse blev ophævet.
- 6 El-Yassini har siden da haft lønnet beskæftigelse. Det er ikke over for ham gjort gældende, at han udøver eller siden marts 1991 har udøvet denne beskæftigelse ulovligt.
- 7 El-Yassini blev efterfølgende separeret fra sin hustru. I denne forbindelse fastslog Immigration Adjudicator, at der ikke var indgået noget proforma-ægteskab el.lign. med det formål at skaffe El-Yassini opholdstilladelse i Det Forenede Kongerige.
- 8 Den 5. marts og 24. august 1992 anmodede El-Yassini om at få forlænget sin opholdstilladelse i Det Forenede Kongerige navnlig under henvisning til artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen.

- 9 Artikel 40 i denne aftales afsnit III om samarbejde på arbejdskraftsområdet bestemmer således:

»Hver medlemsstat skal tilstå arbejdstagere med marokkansk statsborgerskab, der er beskæftiget på dens område, en ordning, som for så vidt angår arbejdsvilkår og aflønning udelukker enhver forskelsbehandling på grund af nationalitet i forhold til dens egne statsborgere.

Marokko anvender samme bestemmelser over for de statsborgere fra medlemsstaterne, der er beskæftiget på dets område.«

- 10 Secretary of State for the Home Department afslog imidlertid El-Yassini's ansøgning navnlig med den begrundelse, at udtrykket »for så vidt angår arbejdsvilkår og aflønning« i artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen ikke omfatter en marokkansk arbejdstagers opholdsret i opholdsmedlemsstaten og derfor ikke kan fortolkes således, at bestemmelsen giver ham ret til at fortsætte med at have beskæftigelse i denne stat efter opholdsbevisets udløb.
- 11 El-Yassini anlagde herefter sag ved Immigration Adjudicator til prøvelse af denne afgørelse, hvorunder han gjorde gældende, at artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen tværtimod bør fortolkes således, at den giver en vandrende marokkansk arbejdstager ret til at blive i opholdsmedlemsstaten, så længe han fortsætter med at have lovlig beskæftigelse.
- 12 Immigration Adjudicator har fremhævet i forelæggelsesafgørelsen, at El-Yassini ikke hævder, at artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen giver en marokkansk statsborger de samme rettigheder, som fællesskabsretten giver en statsborger fra en

af medlemsstaterne. El-Yassini har altså ikke påberåbt sig denne bestemmelse til støtte for at rejse ind i en medlemsstat eller for at tage anden beskæftigelse.

- 13 Immigration Adjudicator har desuden fremhævet, at El-Yassini findes at have ført en retskaffen vandel, at han har haft lovlig beskæftigelse inden for alle de relevante perioder, og at han stadig udøver denne beskæftigelse, mens hans afventer retssagens udfald.
- 14 Immigration Adjudicator rejser imidlertid det spørgsmål, om begrebet »arbejdsvilkår« i den betydning, hvori dette udtryk er anvendt i artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen, kan forstås i vid betydning ved en analogi fra Domstolens praksis dels vedrørende betydningen af det samme udtryk i EF-traktatens artikel 48, stk. 2, og i artikel 7, stk. 1, i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467), dels vedrørende fortolkningen af artikel 6, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80 af 19. september 1980, som det associeringsråd, der er oprettet ved aftalen om oprettelse af en associering mellem Det Europæiske Økonomiske Fællesskab og Tyrkiet, traf den 19. september 1980 om udviklingen af associeringen. Denne aftale blev undertegnet den 12. september 1963 i Ankara af, på den ene side, Republikken Tyrkiet og, på den anden side, af EØF's medlemsstater og Fællesskabet, og den blev indgået, godkendt og bekræftet på Fællesskabets vegne ved Rådets afgørelse 64/732/EØF af 23. december 1963 (*Samling af Aftaler indgået af De Europæiske Fællesskaber*, bind 3, s. 541, herefter »EØF-Tyrkiet-aftalen«). Ifølge Domstolens nævnte praksis er der en sammenhæng mellem retten for statsborgere fra det pågældende tredjeland til at fortsætte med at have beskæftigelse i opholdsmedlemsstaten og deres opholdsret i samme stat, da retten til beskæftigelse ville være helt illusorisk uden en tilsvarende opholdsret (jf. bl.a. dom af 16.12.1992, sag C-237/91, Kus, Sml. I, s. 6781).

15 Da Immigration Adjudicator fandt, at det var nødvendigt at fortolke artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen for at afgøre tvisten, har denne myndighed udsat sagen og forelagt Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

- »1) Omfatter udtrykket 'arbejdsvilkår' i artikel 40 i samarbejdsaftalen EØF-Marokko — i et tilfælde hvor en marokkansk statsborger lovligt er bosat i en medlemsstat og lovligt er beskæftiget i denne medlemsstat — sikkerhed i ansættelsen i den tid beskæftigelsen varer, og som frit er aftalt mellem arbejdsgiveren og den ansatte (dvs. ansættelsens varighed), og goder, der er en følge af denne sikkerhed, såsom et karriereforløb med mulighed for forfremmelse, efteruddannelse samt løn og arbejdsophørspensioner i forhold til sagsøgerens anciennitet, såfremt EF-Domstolens argumentation bl.a. i sag C-272/92, Spotti mod Freistaat Bayern, Sml. 1993 I, s. 5185, og sag 225/85, Kommissionen mod Italien, Sml. 1987, s. 2625, anvendes *mutatis mutandis*?
- 2) I bekræftende fald ønskes det oplyst, om den omstændighed, at varigheden af sagsøgerens ansættelse er undergivet en *de facto* tidsbegrænsning i medfør af Det Forenede Kongeriges lovgivning om udlændinges indrejse og ophold, og at ansættelsen i det foreliggende tilfælde bringes til ophør som følge af sagsøgtets afgørelse om ikke at forlænge sagsøgerens opholdstilladelse i Det Forenede Kongerige, indebærer forskelsbehandling på grund af nationalitet med hensyn til sådanne 'arbejdsvilkår' i tilfælde, hvor sagsøgte ikke kunne fastsætte en sådan *de facto* tidsbegrænsning for egne statsborgere og/eller tvinge dem til at bringe ansættelsen til ophør?
- 3) Hvis spørgsmål 1) og 2) besvares bekræftende, ønskes det oplyst, om medlemsstaten i medfør af artikel 40 i samarbejdsaftalen EØF-Marokko skal give den marokkanske arbejdstager opholdstilladelse, så længe han er lovligt beskæftiget?»

Formaliteten

- 16 Før de forelagte spørgsmål besvares, skal det undersøges, om Immigration Adjudicator bør anses for en ret i traktatens artikel 177's forstand.
- 17 For at bedømme, om et organ er en ret efter denne traktatbestemmelse — hvilket spørgsmål skal afgøres alene på grund af fællesskabsretten — tager Domstolen flere forhold i betragtning, nemlig om organet er oprettet ved lov, har permanent karakter, virker som obligatorisk retsinstans, anvender en kontradiktorisk sagsbehandling, træffer afgørelse på grundlag af retsregler, samt om det er uafhængigt (jf. bl.a. dom af 30.6.1966, sag 61/65, Vaassen-Göbbels, Sml. 1965-1968, s. 227, org. ref.: Rec. s. 377, og af 17.10.1997, sag C-54/96, Dorsch Consult, Sml. I, s. 4961, præmis 23).
- 18 I denne forbindelse bør først fremhæves, at Immigration Adjudicator blev oprettet ved Immigration Act 1971 (lov af 1971 om immigration).
- 19 Ifølge denne lov har Immigration Adjudicator kompetence til at påkende sager om udlændinges indrejse i og ophold på Det Forenede Kongeriges område.
- 20 Desuden skal det fremhæves, at Immigration Adjudicator er et permanent organ, som træffer retsafgørelser i medfør af Immigration Act 1971 og i overensstemmelse med reglerne i Immigration Appeals (Procedure) Rules 1984. Som generaladvokaten har anført i punkt 20 i forslaget til afgørelse, er denne procedure kontradiktorisk. Immigration Adjudicator's afgørelser er begrundede, har bindende virkning og kan på visse betingelser appelleres til Immigration Appeal Tribunal.

- 21 Endelig udnævnes Immigration Adjudicators af Lord Chancellor for en periode på ti år eller for et år ad gangen med mulighed for forlængelse, afhængig af, om det er en fuldtids- eller deltidsvirksomhed. Så længe Immigration Adjudicators udøver deres hverv, er de tilsikret samme garantier for uafhængighed som dommere.
- 22 Følgelig må Immigration Adjudicator anses for en ret i traktatens artikel 177's forstand, hvorfor de præjudicielle spørgsmål må antages til realitetsbehandling.

De præjudicielle spørgsmål

- 23 Med de tre præjudicielle spørgsmål, som bør gennemgås under ét, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt at få oplyst, om artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen skal fortolkes således, at den er til hinder for, at modtagermedlemsstaten nægter at forlænge opholdsbeviset for en marokkansk statsborger, som den har tilladt at rejse ind på sit område og tage lønnet beskæftigelse, for hele den periode, hvorunder den pågældende udøver denne beskæftigelse, når den oprindelige grund til at give ham opholdsret ikke længere består på tidspunktet for udløbet af hans opholdstilladelse.
- 24 For at kunne give en nyttig besvarelse af det således omformulerede spørgsmål må det først undersøges, om en privat kan påberåbe sig artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen for en national ret, og derefter skal i bekræftende fald rækkevidden af forbuddet mod forskelsbehandling i denne bestemmelse bestemmes nærmere.

Den direkte virkning af artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen

- 25 Ifølge Domstolens faste praksis må en bestemmelse i en aftale indgået af Fællesskabet med et tredjeland anses for umiddelbart anvendelig, når der af dens ordlyd samt af aftalens formål og karakter kan udledes en klar og præcis forpligtelse, hvis opfyldelse og retsvirkninger ikke er betinget af, at der udstedes yderligere retsakter (jf. bl.a. dom af 30.9.1987, sag 12/86, Demirel, Sml. s. 3719, præmis 14, af 31.1.1991, sag C-18/90, Kziber, Sml. I, s. 199, præmis 15, og af 16.6.1998, sag C-162/96, Racke, Sml. I, s. 3655, præmis 31).
- 26 For at afgøre, om artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen opfylder disse kriterier, skal bestemmelsens ordlyd først undersøges.
- 27 I så henseende må det fastslås, at denne bestemmelse klart, præcist og ubetinget fastslår et forbud mod for så vidt angår arbejdsvilkår og aflønning at forskelsbehandle vandrende marokkanske arbejdstagere, som er beskæftiget på modtagermedlemsstatens område, på grund af disses nationalitet.
- 28 Konstateringen af, at dette forbud mod forskelsbehandling direkte kan regulere privates forhold, modsiges i øvrigt ikke af gennemgangen af formålet med og karakteren af den aftale, som denne bestemmelse udgør en del af.
- 29 Som det fremgår af artikel 1 i EØF-Marokko-aftalen har denne til formål at fremme et globalt samarbejde mellem de kontraherende parter med henblik på at bidrage til Kongeriget Marokkos økonomiske og sociale udvikling og fremme en styrkelse af deres indbyrdes forbindelser, bl.a. på arbejdskraftsområdet.

- 30 Desuden er den omstændighed, at EØF-Marokko-aftalen i det væsentlige har til formål at fremme Kongeriget Marokkos økonomiske udvikling, og at den i dette øjemed begrænser sig til at indføre et samarbejde mellem de kontraherende parter uden at sigte mod en associering eller mod det pågældende tredjelands fremtidige tiltrædelse af Fællesskabet, ikke til hinder for, at visse af aftalens bestemmelser får direkte virkning (jf. Kziber-dommen, præmis 21).
- 31 Dette gælder navnlig for artikel 40 i EØF-Marokko-aftalen, som er indeholdt i afsnit III, der vedrører samarbejdet på arbejdskraftsområdet, og som langt fra blot har karakter af en programmerklæring, men som med hensyn til arbejdsvilkår og aflønning opstiller et præcist og ubetinget princip, der er tilstrækkeligt operationelt til at kunne anvendes af en national ret, og som derfor direkte kan regulere borgernes retsstilling (jf. Kziber-dommen, præmis 22).
- 32 Artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen har derfor direkte virkning med den følge, at de personer, som denne bestemmelse finder anvendelse på, kan påberåbe sig den for de nationale domstole.

Rækkevidden af artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen

- 33 El-Yassini har i det væsentlige gjort gældende, at modtagermedlemsstaten alene kan nægte at forlænge hans opholdsbevis, såfremt dette er begrundet i lovlige hensyn til beskyttelse af den offentlige orden, sikkerhed og sundhed. Hvis man nemlig antog Det Forenede Kongeriges opfattelse om, at det står medlemsstaterne frit for på et hvilket som helst tidspunkt at udvise en vandrende marokkansk arbejdstager, selv om de har givet denne tilladelse til at rejse ind på deres område og udøve en erhvervsmæssig beskæftigelse, ville man gøre rettighederne efter artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen illusoriske ved at give medlemsstaten

mulighed for efter et frit skøn — og navnlig ud fra rent økonomiske hensyn — at bringe den beskæftigelse til ophør, der lovligt udøves af den pågældende, som ikke kan beskyldes for noget dadelværdigt forhold.

- 34 Efter El-Yassini's opfattelse er det i sagens natur diskriminerende at anvende nationale bestemmelser om udlændinges indrejse og ophold på en statsborger fra et tredjeland, som har en samarbejdsaftale med Fællesskabet, da disse bestemmelser ikke kan gøres gældende over for den pågældende medlemsstats egne statsborgere. Anvendelsen heraf er derfor ulovlig efter artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen på grund af de virkninger, den har for den pågældendes beskæftigelse.
- 35 El-Yassini præciserer, at han ikke gør krav på at blive ligestillet med en statsborger fra en medlemsstat, men at han ønsker, at der foretages en analog anvendelse af Domstolens praksis vedrørende bestemmelserne om associeringen EØF-Tyrkiet, hvorefter den vandrende arbejdstagers ret til at tage beskæftigelse medfører en ret for den pågældende til også at tage ophold, og disse rettigheder anerkendes uafhængigt af den oprindelige grund til at indrømme vedkommende en ret til indrejse, arbejde og ophold (jf. bl.a. Kus-dommen, præmis 21, 22, 23 og 29). Heraf slutter El-Yassini, at en marokkansk statsborger, som har fået tilladelse til at tage beskæftigelse i en medlemsstat, har ret til at opholde sig i samme medlemsstat, så længe beskæftigelsen varer.
- 36 Heroverfor har den tyske og britiske regering anført, at en samarbejdsaftale såsom EØF-Marokko-aftalen har et mere begrænset formål end bestemmelserne om associeringen EØF-Tyrkiet, hvorfor Domstolens praksis om disse bestemmelser ikke kan anvendes analogt på en vandrende marokkansk arbejdstager som El-Yassini.
- 37 Disse regeringer tilføjer, at forbuddet mod forskelsbehandling på grund af nationalitet i artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen kun vedrører den marokkanske arbejdstagers beskæftigelsesforhold i modtagermedlemsstaten. Følgelig bevarer den enkelte medlemsstat kompetencen til at udstede regler om indrejse og ophold på

dens område for personer fra Marokko, og navnlig henhører de nærmere regler for disses tilstedeværelse i beskæftigelsesmedlemsstaten udelukkende under dennes egen lovgivning.

- 38 Under disse omstændigheder tillægger artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen efter de nævnte regeringers opfattelse alene en marokkansk arbejdstager ret til ligebehandling for så vidt angår arbejdsvilkår og aflønning, så længe den pågældende har opholdstilladelse i modtagermedlemsstaten. Derimod kan denne bestemmelse ikke fortolkes således, at den giver en vandrende marokkansk arbejdstager — uanset om denne har en behørig tilladelse til at have beskæftigelse i en medlemsstat — krav på en forlængelse af sit opholdsbevis i denne stat for at kunne fortsætte sit arbejdsforhold på trods af den pågældende medlemsstats lovgivning om tilsyn med udlændinge.
- 39 Den franske regering er af samme grund af den opfattelse, at det ikke kan anses for en forskelsbehandling på grundlag af nationalitet for så vidt angår arbejdsvilkår i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen, at modtagermedlemsstatens bestemmelser vedrørende udlændinges indrejse og ophold som hovedregel finder anvendelse på en marokkansk arbejdstager som El-Yassini.
- 40 Den franske regering præciserer imidlertid, at den pågældende medlemsstats beføjelse til at meddele og inddrage en marokkansk arbejdstagers opholdsbevis ikke må udøves på en sådan måde, at det uden lovlig grund berører den ret til beskæftigelse, som denne stat har indrømmet den pågældende.
- 41 Kommissionen har anført, at det vel med en vis rette kan gøres gældende, at en marokkansk statsborger, som har fået tilladelse til at rejse ind i en medlemsstat og tage beskæftigelse, bør have ret til ophold, så længe arbejdsforholdet varer, og derfor ikke kan udvises, blot fordi den oprindelige grund til at give ham ret til ophold ikke længere består.

- 42 Heroverfor kan dog indvendes, at denne opfattelse kun kan forsvares i forbindelse med de særlige bestemmelser om associeringen EØF-Tyrkiet, som har et mere ambitiøst mål end EØF-Marokko-aftalen, og inden for hvis rammer associeringsrådet udtrykkeligt har tildelt tyrkiske arbejdstagere gradvist mere omfattende rettigheder afhængig af varigheden af den lovlige beskæftigelse i en medlemsstat.
- 43 Heraf følger efter Kommissionens opfattelse, at en marokkansk arbejdstager som El-Yassini ikke kan antages at være blevet udsat for en forskelsbehandling med hensyn til arbejdsvilkår, som er forbudt efter artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen, blot fordi han får afslag på forlængelse af sit opholdsbevis i medfør af modtagermedlemsstatens regler om tilsyn med udlændinge, og fordi han som følge heraf tvinges til at ophøre med den beskæftigelse, som han havde fået tilladelse til at udøve i den pågældende medlemsstat.
- 44 Med henblik på at bestemme rækkevidden af artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen skal det indledningsvis bemærkes, at denne bestemmelse for så vidt angår arbejdsvilkår og aflønning indeholder et principielt forbud mod at forskelsbehandle vandrende marokkanske arbejdstagere, som er beskæftiget på en medlemsstats område, i forhold til denne stats egne statsborgere.
- 45 Det må først fastslås, at selv hvad angår anvendelsen af den grundlæggende ret for personer til fri bevægelighed inden for Fællesskabet er det Domstolens faste praksis, at den undtagelsesbestemmelse, der bl.a. findes i traktatens artikel 48, stk. 3, giver medlemsstaterne beføjelse til af hensyn til den offentlige orden, sikkerhed og sundhed at træffe foranstaltninger over for statsborgere fra andre medlemsstater, som de ikke kan bringe i anvendelse over for deres egne statsborgere, da de som følge af et internationalt retsprincip ikke kan udvise disse fra deres område eller forbyde dem indrejse (jf. dom af 4.12.1974, sag 41/74, Van Duyn, Sml. s. 1337, præmis 22 og 23, af 18.5.1982, forenede sager 115/81 og 116/81, Adoui og Cornuaille, Sml. s. 1665, præmis 7, af 17.6.1997, forenede sager C-65/95 og C-111/95, Shingara og Radiom, Sml. I, s. 3343, præmis 28, af 16.7.1998, sag C-171/96, Pereira Roque, Sml. I, s. 4607, præmis 37 og 38, og af 19.1.1999, sag C-348/96, Calfa, Sml.

I, s. 11, præmis 20). Dette må derfor i lige så høj grad gælde i forbindelse med en aftale, der er indgået mellem Fællesskabet og et tredjeland, såsom EØF-Marokko-aftalen.

- 46 Som følge heraf kan i modsætning til, hvad El-Yassini har anført, princippet om ligebehandling for så vidt angår arbejdsvilkår og aflønning i artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen ikke som sådan medføre, at det forbydes myndighederne i modtagermedlemsstaten at nægte en forlængelse af opholdsbeviset for en vandrede marokkansk arbejdstager, der er beskæftiget på denne medlemsstats område, selv om det i sagens natur er udelukket at anvende en sådan foranstaltning over for den pågældende medlemsstats egne statsborgere.
- 47 Hvad dernæst angår spørgsmålet om, hvorvidt Domstolens praksis vedrørende bestemmelserne om associeringen EØF-Tyrkiet bør anvendes analogt, således som El-Yassini har hævdet, bemærkes, at en international traktat efter Domstolens faste praksis skal fortolkes ikke blot efter sin ordlyd, men tillige på baggrund af sine formål. Det bestemmes herom i artikel 31 i Wienerkonventionen om traktatretten af 23. maj 1969, at en traktat skal fortolkes loyalt i overensstemmelse med den sædvanlige betydning, der måtte tillægges traktatens udtryk i deres sammenhæng og belyst af dens hensigt og formål (jf. herom bl.a. udtalelse 1/91 af 14.12.1991, Sml. I, s. 6079, præmis 14, og dom af 1.7.1993, sag C-312/92, Metala, Sml. I, s. 3751, præmis 12).
- 48 For at afgøre, om Domstolens praksis vedrørende bestemmelserne i forbindelse med EØF-Tyrkiet-aftalen også bør finde anvendelse på EØF-Marokko-aftalen, bør disse aftaler herefter gennemgås såvel på baggrund af deres formål som deres sammenhæng.

EØF-Tyrkiet-aftalen

- 49 Hvad for det første angår EØF-Tyrkiet-aftalen skal det fremhæves, at denne aftale ifølge artikel 2, stk. 1, har til formål at fremme en stadig og afbalanceret styrkelse af de økonomiske og handelsmæssige forbindelser mellem parterne, og at det bestemmes i artikel 28, at »når aftalens funktion har gjort det muligt at forudse Tyrkiets fuldstændige overtagelse af de forpligtelser, der hidrører fra traktaten om oprettelse af Fællesskabet, undersøger de kontraherende parter muligheden for Tyrkiets optagelse i Fællesskabet«.
- 50 Ifølge artikel 12 i EØF-Tyrkiet-aftalen »[enes] de kontraherende parter ... om, på grundlag af artikel 48, 49 og 50 i traktaten om oprettelse af Det Europæiske Økonomiske Fællesskab, gradvist indbyrdes at gennemføre arbejdskraftens frie bevægelighed«.
- 51 Med henblik herpå fastsætter artikel 36 i den tillægsprotokol, som blev undertegnet den 23. november 1970 i Bruxelles, og som blev indgået, godkendt og bekræftet på Fællesskabets vegne ved Rådets forordning (EØF) nr. 2760/72 af 19. december 1972 (*Samling af Aftaler indgået af De Europæiske Fællesskaber*, bind 3, s. 581), fristerne for den gradvise gennemførelse af arbejdskraftens frie bevægelighed mellem Fællesskabets medlemsstater og Republikken Tyrkiet og bestemmer, at associeringsrådet træffer beslutning om de nødvendige retningslinjer med henblik herpå. Endvidere bestemmes det i tillægsprotokollens artikel 37, at »hver medlemsstat opretter for arbejdstagere af tyrkisk nationalitet, som er beskæftiget i Fællesskabet, en ordning, hvorunder der ikke finder nogen i nationalitet begrundet forskelsbehandling sted i forhold til arbejdstagere, som er statsborgere i andre af Fællesskabets medlemsstater, for så vidt angår arbejdsvilkår og aflønning«.
- 52 I medfør af aftalen og tillægsprotokollen, navnlig dennes artikel 36, vedtog det associeringsråd, som blev oprettet ved EØF-Tyrkiet-aftalen, den 19. september 1980 afgørelse nr. 1/80, hvis artikel 6, stk. 1, der er indeholdt i kapitel II, afsnit 1

(som vedrører henholdsvis »bestemmelser på det sociale område« og »beskæftigelsesforhold og arbejdskraftens frie bevægelighed«), bestemmer således:

»Med forbehold af artikel 7 vedrørende familiemedlemmers frie adgang til beskæftigelse har tyrkiske arbejdstagere med tilknytning til det lovlige arbejdsmarked i en bestemt medlemsstat:

— efter at have haft lovlig beskæftigelse i et år, ret til fornyelse af deres arbejdstilladelser i denne medlemsstat hos samme arbejdsgiver, såfremt der er beskæftigelse

— efter at have haft lovlig beskæftigelse i tre år, ret til i denne medlemsstat med forbehold af den fortrinsstilling, som arbejdstagere fra Fællesskabets medlemsstater har, at modtage tilbud om anden beskæftigelse hos en arbejdsgiver efter eget valg, såfremt dette tilbud er afgivet under normale vilkår og er registreret ved den pågældende medlemsstats arbejdsmarkedsmyndigheder

— efter at have haft lovlig beskæftigelse i fire år i den pågældende medlemsstat fri adgang til enhver form for lønnet arbejde efter eget valg.«

⁵³ Det er på denne baggrund, at Domstolen i sin faste praksis har fastslået, at en tyrkisk arbejdstager, som opfylder betingelserne i artikel 6, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, kan gøre krav på forlængelse af sit opholdsbevis i modtagermedlemsstaten med henblik på at fortsætte en lønnet beskæftigelse i denne stat, som er lovlig (jf. bl.a. Kus-dommen, præmis 36, domme af 30.9.1997, sag C-36/96, Günaydin, Sml. I, s. 5143, præmis 55, og sag C-98/96, Ertanier, Sml. I, s. 5179, præmis 62, samt dom af 26.11.1998, sag C-1/97, Birden, Sml. I, s. 7747, præmis 69).

EØF-Marokko-aftalen

- 54 Hvad dernæst angår EØF-Marokko-aftalen bemærkes, som det allerede fremgår af nærværende doms præmis 29, at denne aftale har til formål at fremme et globalt samarbejde mellem de kontraherende parter med henblik på at bidrage til Kongeriget Marokkos økonomiske og sociale udvikling og at fremme en styrkelse af deres indbyrdes forbindelser.
- 55 Med henblik herpå bestemmer aftalens artikel 1, at der vil blive vedtaget og iværksat bestemmelser og aktioner inden for økonomisk, teknisk og finansielt samarbejde, inden for samhandel samt på det sociale område.
- 56 Hvad særlig angår samarbejdet på arbejdskraftsområdet, der er omhandlet i afsnit III i EØF-Marokko-aftalen, fastslår artikel 40 et principielt forbud for så vidt angår arbejdsvilkår og aflønning mod enhver forskelsbehandling på grundlag af nationalitet af de arbejdstagere, der er beskæftiget på en kontraherende stats område, i forhold til denne stats egne statsborgere.
- 57 Det fremgår af denne sammenligning mellem EØF-Marokko-aftalen og EØF-Tyrkiet-aftalen, at det i modsætning til den sidstnævnte aftale ikke er forudsat i den førstnævnte, at de kontraherende parter på længere sigt vil undersøge mulighederne for, at det pågældende tredjeland optages i Fællesskabet.
- 58 Desuden tilsigter EØF-Marokko-aftalen i modsætning til EØF-Tyrkiet-aftalen ikke nogen gradvis gennemførelse af arbejdskraftens frie bevægelighed.

- 59 Hertil kommer, at det samarbejdsråd, som blev oprettet ved EØF-Marokko-aftalen, ikke har vedtaget nogen afgørelse, som indeholder en tilsvarende bestemmelse som artikel 6, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80 fra Associeringsrådet EØF-Tyrkiet, som med henblik på den fremtidige gennemførelse af den frie bevægelighed tildeler vandrende tyrkiske arbejdstagere præcise rettigheder, som skal medvirke til at integrere dem gradvist på arbejdsmarkedet i modtagermedlemsstaten, og som er gjort afhængige af varigheden af den tilladte lønede beskæftigelse.
- 60 Det skal endvidere fremhæves, at den retspraksis, som El-Yassini har hævdet bør anvendes analogt, netop vedrører artikel 6, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80 og ikke artikel 37 i tillægsprotokollen, der indeholder en ligebehandlingsforskrift svarende til den, som er indeholdt i artikel 40 i EØF-Marokko-aftalen.
- 61 Det fremgår således af de væsentlige forskelle, der består mellem bestemmelserne om associeringen EØF-Tyrkiet og EØF-Marokko-aftalen, ikke blot hvad angår disses ordlyd, men også deres indhold og formål, at Domstolens praksis vedrørende bestemmelserne om associeringen EØF-Tyrkiet ikke kan anvendes analogt på EØF-Marokko-aftalen.
- 62 Det må derfor konkluderes, at det på fællesskabsrettens nuværende stadium i princippet ikke er forbudt en medlemsstat at nægte at forlænge opholdsbeviset for en marokkansk arbejdstager, som den har tilladt at rejse ind på dens område og have erhvervmæssig beskæftigelse, når den oprindelige grund til, at opholdsretten blev givet, ikke længere består på tidspunktet for udløbet af den opholdstilladelse, som er meddelt den pågældende.
- 63 Den omstændighed, at denne foranstaltning fra de kompetente nationale myndigheders side tvinger den pågældende til at bringe sit arbejdsforhold til ophør i modtagermedlemsstaten før det tidspunkt, han ifølge kontrakten har aftalt med sin arbejdsgiver, kan principielt ikke ændre denne fortolkning.

- 64 Forholdet vil dog være et andet, såfremt den forelæggende ret konstaterer, at modtagermedlemsstaten har indrømmet den vandrende marokkanske arbejdstager præcise rettigheder hvad angår udøvelsen af en beskæftigelse, der er mere vidtgående end dem, modtagermedlemsstaten har tildelt ham hvad angår hans ophold.
- 65 En sådan situation foreligger, såfremt den pågældende medlemsstat kun har meddelt den pågældende et opholdsbevis for en kortere periode end arbejdstilladelsen, og såfremt den senere og inden arbejdstilladelsen udløb afslår at forlænge opholdsbeviset uden at begrunde dette afslag med noget hensyn til beskyttelse af statens lovlige interesser, såsom hensynet til den offentlige orden, sikkerhed og sundhed.
- 66 Som generaladvokaten har fremhævet i punkt 63-66 i forslaget til afgørelse følger det nemlig af hensynet til den effektive virkning af artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen, at en marokkansk arbejdstager, som har fået behørig tilladelse til at have erhvervmæssig beskæftigelse på en medlemsstats område for en bestemt periode, inden for hele denne periode nyder godt af de rettigheder, han har efter bestemmelsen.
- 67 På grundlag af samtlige de anførte betragtninger må den forelæggende retsspørgsmål herefter besvares med, at artikel 40, stk. 1, i EØF-Marokko-aftalen skal fortolkes således, at den i princippet ikke er til hinder for, at modtagermedlemsstaten afslår at forlænge opholdsbeviset for en marokkansk arbejdstager, som den har tilladt at rejse ind på sit område og tage erhvervmæssig beskæftigelse, for hele den periode, hvorunder den pågældende udøver denne beskæftigelse, når den oprindelige grund til at give ham opholdsret ikke længere består på tidspunktet for udløbet af hans arbejdstilladelse.

Forholdet vil kun være et andet, såfremt dette afslag berører en ret til faktisk udøvelse af en beskæftigelse, som modtagermedlemsstaten har indrømmet den pågældende ved, at de kompetente nationale myndigheder har meddelt ham en behørig arbejdstilladelse for en længere periode end opholdsbeviset, uden at

afslaget er begrundet i noget hensyn til beskyttelse af statens lovlige interesser såsom hensynet til den offentlige orden, sikkerhed og sundhed. Det tilkommer den nationale ret at vurdere, om dette er tilfældet.

Sagens omkostninger

- ⁶⁸ De udgifter, der er afholdt af Det Forenede Kongeriges regering, den tyske og franske regering samt Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Immigration Adjudicator ved foreløbig afgørelse af 20. december 1996, for ret:

Artikel 40, stk. 1, i samarbejdsaftalen mellem Det Europæiske Økonomiske Fællesskab og Kongeriget Marokko, som blev undertegnet i Rabat den 27. april 1976 og godkendt på Fællesskabets vegne ved Rådets forordning (EØF) nr. 2211/78 af 26. september 1978, skal fortolkes således, at den i princippet ikke er til hinder for, at modtagermedlemsstaten afslår at forlænge opholdsbeviset for en marokkansk arbejdstager, som den har tilladt at rejse ind på sit område

og tage erhvervsmæssig beskæftigelse, for hele den periode, hvorunder den pågældende udøver denne beskæftigelse, når den oprindelige grund til at give ham opholdsret ikke længere består på tidspunktet for udløbet af hans opholdstilladelse.

Forholdet vil kun være et andet, såfremt dette afslag berører en ret til faktisk udøvelse af en beskæftigelse, som modtagermedlemsstaten har indrømmet den pågældende ved, at de kompetente nationale myndigheder har meddelt ham en behørig arbejdstilladelse for en længere periode end opholdsbeviset, uden at afslaget er begrundet i noget hensyn til beskyttelse af statens lovlige interesser såsom hensynet til den offentlige orden, sikkerhed og sundhed. Det tilkommer den nationale ret at vurdere, om dette er tilfældet.

Rodríguez Iglesias

Kapteyn

Puissochet

Hirsch

Jann

Mancini

Moitinho de Almeida

Gulmann

Edward

Ragnemalm

Sevón

Wathelet

Schintgen

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 2. marts 1999.

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias

Justitssekretær

Præsident